

کارفرمایان کارآفرین

موتور محرک رشد و توسعه اقتصادی

به مناسبت چهارمین همایش ملی تکریم کارفرمایان کارآفرین
سازمان تامین اجتماعی - تهران اردیبهشت ۱۳۹۳

تقدیمی محسن خلیلی

کارفرمایان کارآفرین موتور محرک رشد و توسعه اقتصادی

پیش گفتار

امروزه تغییرات سریع و شتابان محیط های اقتصادی و اجتماعی در سطح ملی و بین المللی ، تحولات روز افزون فضای کسب و کار ، دگرگونی سریع بازارها ، و افزایش رقابت پذیری سبب شده است تا بیش از گذشته نقش کارفرمایان کارآفرین به عنوان موتور محرک رشد و توسعه اقتصادی اهمیت یابد . تدوین راهبردها ، سیاست ها و برنامه های لازم برای گسترش روحیه و رفتار کارآفرینانه و ایجاد فضای مناسب تر برای فعالیت کارفرمایان کارآفرین در کشورهای پیشرفته و اقتصادهای روبه رشد بویژه در دهه های اخیر حاکی از همین نقش روز افزون آنان در فرآیند رشد و توسعه اقتصادی است .

در کشور ما طی سنوات اخیر سیاست ها و نگاه ها به سوی کارآفرینی معطوف گردیده و اقداماتی همچون تصویب آئین نامه تأسیس دفاتر کارآفرینی در وزارتخانه ها و سازمانها ، تصویب آئین نامه ایجاد و گسترش بنگاه های زود بازده و کارآفرین ، برگزاری جشنواره های کارآفرینان برتر در سطوح استانی و ملی ، برگزاری دوره های آموزش کارآفرینی ، ایجاد دانشکده کارآفرینی در دانشگاه تهران ، ارائه درس کارآفرینی اختیاری در دانشگاه ها و برخی موارد دیگر صورت پذیرفته است . اما با این حال هنوز در کشور ما حمایت از کارفرمایان کارآفرین بسیار محدود بوده و آنان با تمام مشکلات و تلاش در جهت تبدیل ایده به محصول بایستی شخصاً تمام ریسک سرمایه گذاری را عهده دار باشند . در واقع کارفرمایان کارآفرین بدون حمایت و پشتیبانی جدی از سوی نهادهای ذیربط و با سرمایه محدود خود و نیز دریافت مقداری وام وارد یک فعالیت اقتصادی و صنعتی می شوند و طرح های کارآفرینی خود را به نتیجه می رسانند .

بنابر این انتظار می رود که با نگاهی سیستمی و فراگیر به ظرفیت های کارآفرینی کارفرمایان و با بهره گیری از تمامی ظرفیت های موجود و نهفته ، و تقسیم وظایف و مسئولیت ها در سطح ملی توأم با همگرایی و همدلی بین تمامی دست اندرکاران در بخش های دولتی و خصوصی و پرهیز از نگاه های جزیره ای ، محدودیت ها و مشکلات فرا روی کارفرمایان کارآفرین از میان برداشته شود تا آنان بتوانند همچون همتایان خود در کشورهای پیشرفته و روبه رشد موجبات ارتقای تولید ناخالص ملی ، انباشت سرمایه و افزایش بهره وری اقتصاد ملی همراه با به فعل درآوردن امکانات بخش های مختلف اقتصاد بویژه بخش صنعت به عنوان پیشران توسعه اقتصاد کشور را فراهم آورند .

مفهوم و ویژگی های کارفرمای کارآفرین

درتعریف کارآفرین گفته می شود که وی فردی است که مخاطره های یک فعالیت اقتصادی را سازماندهی ، اداره ، تقبل و تعهد می کند . از دیدگاه « پیتراکر » کارآفرین فردی است که فعالیت اقتصادی متعلق به خود و جدیدی را در اندازه های مناسب شروع می کند و منجر به ایجاد رضایت مندی و یا درخواست جدیدی در جامعه می شود . از نظر « فری » کارآفرین کسی است که توانایی یافتن فرصت های کسب و کار و ارزیابی آنها را دارد تا با جمع آوری و بهره برداری منابع لازم ، عملیات مناسبی را برای رسیدن به موفقیت پی ریزی کند . اقتصاد دانی چون « شومپتر » فردی را کارآفرین می داند که وظیفه اداره ترکیب های سازمانی جدید یا بنگاه های اقتصادی جدید را بر عهده دارد . او معتقد بود که کارآفرینان بیش از سایر انواع مدیران به خودشان متکی هستند چون آنها کمتر به سنت ها اتکا می کنند و دراصل وظیفه شان شکستن روال ها و سنت های قدیمی و ایجاد روال های جدید است . کارآفرینان بر روی بازارهای درحال رشد و فرصت های ارائه خدمات و محصولات جدید سرمایه گذاری می کنند و درصاف مقدم نوآوری های

فناورانه قرار دارند و همین نوآوری مهم ترین عامل توسعه اقتصادی است . در واقع کارآفرینان الگوی تولید را از طریق استفاده از اختراعات و احتمال های فنی تجربه نشده ، اصلاح یا متحول می کنند تا محصولی کاملاً جدید تولید شود یا یک محصول قدیمی به روشی کاملاً جدید بوجود آید . همچنین آنها منابع جدیدی را به عنوان منابع اولیه بر می گزینند ، یا به طرق جدید اقدام به فروش محصولات می کنند ، به سازماندهی مجدد صنایع می پردازند و اقدامات فراوانی از این قبیل را به مرحله اجرا در می آورند . شومپیتر به این نکته نیز اشاره می کند که توانایی داشتن استقامت و غلبه بر مخالفت ها برای ایجاد هویت ها و ماهیت های جدید ، تنها در بخش کوچکی از مردم به ودیعت گذاشته شده است .

« شومپیتر » تاکید می کند که فرد کارآفرین و ابداع کننده ، یک شخصیت اقتصادی و یا صاحب کار و کارفرمای اقتصادی است و با سرمایه دار و سرمایه گذار متفاوت است . در واقع همانگونه که « کرایزور » بر آن صحنه گذاشته ، کارآفرین یک واسطه است که هنر وی جمع آوری سرمایه از راه توجیه و اقناع صاحبان اندوخته و به کارگیری آن در هدفی است که شخصاً تعریف کرده است . کار آفرین یا کارفرمای اقتصادی باید سرمایه دار را که صاحب پول است متقاعد کند که هرگاه پول خود را برای تامین مالی ابداع و ایجاد ترکیب های جدیدی از عوامل تولید قرض بدهد ، نه تنها اصل آن باز پرداخت می گردد بلکه عایدی ویژه ای به شکل بهره نیز دریافت خواهد کرد . در واقع این کارآفرین یا کارفرمای اقتصادی است که در تشخیص و استفاده از فرصت های جدید آماده پذیرش مخاطرات اقتصادی می شود و لذا در غیاب این افراد که استعداد های نوآوری ، ابتکار پیگیری فرصت های جدید ، توانایی سازماندهی و نیز انگیزه استفاده از ابداعات را دارند ، توسعه اقتصادی تحقق نمی یابد .

با ویژگی هایی که دانشمندان علوم اجتماعی به کار آفرین نسبت میدهند، می توان گفت که کارفرمای کارآفرین کسی است که :

- نوآور و خلاق است .
- مخاطره پذیر ، پر انرژی ، با انگیزه و متعهد است .
- به دنبال استقلال و کسب موفقیت است .
- فرصت ها را می شناسد و غنیمت می شمرد .
- درک مستقیم و آنی دارد .
- آینده نگر و برنامه ریز است .
- توانایی هماهنگی ، تفاهم و همدلی دارد .
- شجاعانه تصمیم گیری می کند .
- محیط را می شناسد .
- اشتغال و درآمد پایدار ایجاد می کند و به ارزش افزوده و ثروت ملی می افزاید .
- با شناخت خواسته ها و نیازهای اقتصادی پنهان و جدید مردم به هم نوعان خود خدمت می کند .
- خود را کشف می کند و کمک می کند که همکاران نیز خود را کشف کنند .
- عملکرد اخلاقی در تعهدات اجتماعی را رسالت خود می داند .
- به کیفیت پویا برای تامین نیازهای متغیر ورود به بازار معتقد است .
- و بالاخره در جهت فراهم آوردن آینده مطلوب برای جامعه بشری حرکت می کند .

ضرورت ها و چالش های فرا روی کارفرمایان کارآفرین

واقعیت این است که کشور ما با پیشینه تاریخی و تمدنی پر سابقه ، وحدت و یکپارچگی سر زمینی و شوق پیشرفت ملی ، تنوع اقلیمی و گستردگی جغرافیایی ، موقعیت ممتاز منطقه ای به لحاظ تسهیل در روابط اقتصادی و تجاری بین دو قاره آسیا و اروپا و برخورداری از آب های آزاد جهان ، صنایع و ذخایر غنی انرژی و مواد معدنی ، امکان تولیدات متنوع کشاورزی و صنعتی ، زیر ساختارهای نسبتاً مناسب فیزیکی ، وجود بازار با مقیاس مناسب اقتصادی ، گسترش زیر بناهای اجتماعی مثل دانشگاه ها ، رشد زنان و آگاهی جوانان ، تجربه بیش از پنج دهه تولید و سرمایه گذاری صنعتی ، و مهم تر از همه اینها برخوردار از مزیت نیروی انسانی جوان ، تحصیلکرده ، خلاق و مبتکر است .

اما علیرغم قابلیت ها و مزیت های فوق شاخص های اقتصادی بیانگر عملکرد نه چندان مناسب اقتصاد کشور طی دهه های اخیر است . گزارش مؤسسات جهانی نیز که این عملکرد نه چندان موفق را از دریچه شاخص هایی همچون فضای کسب و کار و آزادی اقتصادی به تصویر می کشانند ، حکایت از آن دارد که در این شاخص ها هم کشور ما از جایگاه مطلوبی برخوردار نیست .

بدون تردید ریشه علل و عوامل عملکرد ضعیف اقتصاد کشور را باید در ساختار بسته و نفتی اقتصاد دولتی بررسی و جستجو کرد . و تحقیقاً بر طرف نمودن مشکلات فرا روی اقتصاد ایران در گروهی تعدیل تدریجی اقتصاد نفتی با مداخله و تسلط زیاد دولت به یک اقتصاد کارآفرین دانش بنیان با محوریت بخش خصوصی است . در بیان دیگر ، بر طرف نمودن مسایل و مشکلات اقتصاد ملی همچون رشد پائین اقتصادی ، کاهش سرمایه گذاری ، بیکاری بالا ، کسری بودجه و بدهی های دولتی ، افزایش بی رویه سطح قیمت ها ، واردات گسترده کالاهای خارجی و تسخیر بازارهای داخلی که دائماً در محافل مختلف و از زبان کارشناسان و صاحب نظران تکرار می شود ، از طریق

راهکارهایی نظیر بهبود فضای کسب و کار ، افزایش انعطاف پذیری در بازار کار ، کاهش نا اطمینانی در فضای سرمایه گذاری و تولید ، کاهش ریسکهای کلان اقتصادی ، بهبود کیفیت سیاست گذاری و حاکمیت دولت ، ارتقای فناوری تولید ، و افزایش سرمایه گذاری های داخلی و خارجی در صورتی جنبه عینی و عملی می یابد که عنصر کارفرمای کارآفرین در عرصه فعالیتهای اقتصادی به نحو مؤثر و کارآمد حضور داشته باشد . زیرا کارفرمایان کارآفرین با تلفیقی از خلاقیت ، نوآوری ، علم و هنر با مبارزه ، سخت کوشی ، ریسک پذیری و رضایت به منظور شناخت خواسته ها و نیازهای اقتصادی پنهان و جدید مردم و تامین آن طی یک فرآیند موجب می گردند که امکانات بالقوه اقتصادی جامعه به فعل درآید ، فرصت های اقتصادی درک و شناسایی شده و با رشد کسب و کارها اشتغال و درآمد پایدار برای افراد واجد شرایط ایجاد شده و شرایط اقتصادی جامعه بهبود یابد ، منابع و امکانات جامعه به نحو بهینه تخصیص یافته و ارزش افزوده و ثروت ملی افزایش یابد ، مفاهیم و تکنیک های مدیریتی مناسب به کار گرفته شده و با رعایت استانداردهای محصول و ارتقای بهره وری و رقابت پذیری تولیدات دستیابی به بازارهای جدید و افزایش تعداد مصرف کنندگان حاصل شود ، توزیع درآمدها عادلانه تر شده و فقر و نداری کاهش یابد و در نهایت زمینه افزایش رفاه مردم و توسعه اقتصاد ملی فراهم آید .

امروزه تمام کارشناسان و سیاستگذاران بر این نکته اتفاق نظر دارند که مهم ترین چالش اقتصاد ایران موضوع اشتغال است . هر ساله تعداد زیادی از افراد وارد نظام آموزش عالی می شوند که به فاصله چند سال فارغ التحصیل شده و به سوی بازار کار روانه می شوند . برای اشتغال نیروی کار بیکار به ویژه جوانان و فارغ التحصیلان دانشگاهی و نیز ایجاد تناسب بین رشد اقتصادی و ظرفیت اشتغالی ، کارفرمایان کارآفرین نقش بی بدیلی دارند . به علاوه در دهه های اخیر زنان که نیمی از جمعیت فعال کشور را شامل می شوند ، گرایش بیشتری به تحصیلات دانشگاهی پیدا کردند و نرخ ورود

زنان به دانشگاه‌ها روند صعودی پیدا کرده است. جذب این بخش از نیروی کار تحصیل کرده جامعه نیز در گروهی رشد تعداد کارفرمایان کارآفرین است که علاوه بر ایجاد اشتغال و درآمد برای آنان، بسیاری از ناهنجاری‌های فکری و روانی که امروز با آن دست به گریبانند کاهش یافته تا آنان بتوانند به جایگاه واقعی شان نائل شوند.

از سویی اجرای قانون سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی به منظور شتاب بخشیدن به رشد اقتصاد ملی، ارتقای کارآیی بنگاه‌های اقتصادی و بهره‌وری منابع مادی و انسانی و فناوری، افزایش رقابت‌پذیری در اقتصاد ملی، افزایش سهم بخش‌های خصوصی و تعاون در اقتصاد ملی، کاستن از بار مالی و مدیریتی دولت در تصدی فعالیت‌های اقتصادی، افزایش سطح اشتغال، تشویق به سرمایه‌گذاری، بهبود درآمدخانوارها و توسعه سرمایه انسانی، نقش و جایگاه کارفرمایان کارآفرین را از اهمیت بسیار بالایی برخوردار کرده است.

از این رو ضرورت دارد که از ظرفیت‌ها و قابلیت‌های بالقوه کارفرمایان کارآفرین کشور در پاسخگویی به نیازهای توسعه اقتصاد ملی استفاده بهینه به عمل آید. این وظیفه بر دوش دولت گذاشته می‌شود که با روشن بینی و آینده‌نگری و نیز انواع حمایت‌ها و پشتیبانی‌های مالی، فنی، مدیریتی، تحقیقاتی، آموزشی و شبکه‌سازی بستر لازم را برای ارتقای نقش و جایگاه کارفرمایان کارآفرین در روند رشد و توسعه اقتصادی کشور فراهم نماید.

در این جهت، ارزش تلقی نشدن مقوله کارآفرینی در فرهنگ عمومی جامعه، کمبود اعتماد به نفس در افراد جامعه و بویژه در زنان برای ایجاد و توسعه روحیه و مهارت‌ها و توانایی‌های کارآفرینی، هنجارهای رایج در زمینه تقسیم کار و وجود نوعی مرزبندی طبیعی میان کار زنان و مردان، فرهنگ اقتدارگرا و مردسالار و رواج باورهای سنتی و کلیشه‌های جنسیتی، نبود و کمبود آگاهی و شناخت گسترده و عمیق جوانان و زنان از محیط اجتماعی، مهاجرت فزاینده جمعیت از روستا به شهر و فقدان سواد

و مهارت و توانمندی های مورد نیاز برای کارآفرینی ، نبود فضای مناسب و مشوق و برانگیزاننده برای شکل گیری کسب و کارهای خلاقانه ، نگرش ها و ارزش های دولت مدارانه در کارجویان ، تصدی گری عمده فعالیت های اقتصادی کشور توسط شرکت ها و مؤسسات دولتی و درمقابل فضای محدود کسب و کار برای مردم ، ارج و منزلت قایل نبودن نهادهای مالی برای کارآفرینی، تسلط شدید دولت و حکومت در اقتصاد و مقررات بیش از حد، نبود و کمبود زیر ساخت های نهادی ، حقوقی و فیزیکی برای ایجاد و توسعه فعالیت های کارآفرینانه ، و درنهایت نبود و کمبود امنیت اقتصادی و تضمین حقوق مالکیت از جمله چالش هایی است که فرا روی رشد و ارتقای جایگاه کارفرمایان کارآفرین قرار دارد که اگر این تهدیدها به فرصت تبدیل نشوند، در بلند مدت آثار زیانباری بر فرآیند رشد و توسعه اقتصاد ملی تحمیل خواهند کرد .

راهکارهای ارتقای نقش کار فرمایان کارآفرین در فرآیند رشد

و توسعه اقتصاد ملی

در کشور ما با توجه به اهداف سند چشم انداز ۱۴۰۴ ، نقش شایسته کارآفرین و کارآفرینی و تأثیر مثبت آن در رشد و توسعه اقتصادی ، رقابت پذیری اقتصاد ، افزایش بهره وری ، اشتغالزایی پایدار ، گسترش عدالت اجتماعی ، و فقر زدایی از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است .

تحقیقات نشان داده است که بین رشد و توسعه اقتصادی با تعداد کارآفرینان یک کشور همبستگی مثبت وجود دارد . زیرا کشوری که دارای تعداد زیادی کارفرمای کارآفرین باشد از محرک های تجاری و اقتصادی قویتری برخوردار است . به علاوه ، تجارب به ما می گوید که در فرآیند توسعه کلیه کشورهای جهان اعم از پیشرفته و یا روبه رشد و درآستانه صنعتی شدن ، کارفرمایان کارآفرین از جایگاه درخور توجهی برخوردار بوده اند . در بسیاری از کشورها ، کارفرمایان کارآفرین در تحول و نوآوری و ابداع فناوری ، ایجاد اشتغال ، افزایش رشد اقتصادی و درآمد سرانه ونیز پرورش

مدیران آینده سهم به سزایی داشته اند و درعین حال با صادرات کالاهای تولیدی شان سهم قابل توجهی در رشد و توسعه اقتصادی کشورشان داشته اند .

بنابراین برای ارتقای نقش کارفرمایان کارآفرین در رشد و توسعه اقتصاد ملی راهکارهایی به شرح زیر پیشنهاد می شود . بدیهی است که با توجه به نقش محوری دولت در تدوین و اجرای برنامه های توسعه کشور ، عملیاتی نمودن این پیشنهادات می تواند از مهم ترین وظایف محوری دولت محسوب گردد.

- قوانین و مقررات مالی ، مالیاتی ، بانکی ، گمرکی ، اداری ، کار و تامین اجتماعی درجهت حمایت و پشتیبانی از کارفرمایان کارآفرین تدوین و تصویب و موارد موجود در این جهت اصلاح شود.
- انواع حمایت های آموزشی، مشاوره ای ، مالی و اقتصادی ، فنی و تخصصی، بازاریابی ، و تحقیقاتی و مدیریتی از کارفرمایان کارآفرین صورت پذیرد .
- دانشکده ها و آموزشگاه های کارآفرینی درجهت تسریع فرآیند کارآفرینی تقویت و گسترش یابند.
- مراکز رشد و پارک های علم و فناوری بیش از پیش ایجاد و در دسترس کارفرمایان کارآفرین قرار گیرد .
- برنامه راهبردی ویژه کارفرمایان کارآفرین تدوین گردد.
- بنیاد ملی کارفرمایان کارآفرین ایران تأسیس شود .
- شبکه های نوین اطلاع رسانی و حمایت کننده از کارفرمایان کارآفرین ایجاد و توسعه یابند .
- نظام های سنجش و توسعه کارفرمایان کارآفرین طراحی و به کار گرفته شوند .
- جشنواره ملی و استانی درسطوح مختلف کارفرمایان کارآفرین برگزار گردد.

- داستان های مستند مربوط به کارفرمایان کارآفرین در کتب درسی دانش آموزان گنجانده شود .
- فیلم های مستند حرفه ای ویژه کارفرمایان کارآفرین تهیه شود .
- مؤسسات سرمایه گذاری خطر پذیر ویژه کارفرمایان کارآفرین ایجاد گردد.
- ارتباط بین کارفرمایان کارآفرین با یکدیگر و نیز با تمام گروه ها ، نهادها ، سازمان ها و مؤسسات دست اندرکار کارآفرینی در داخل و خارج کشور از طریق بسترهای لازم برای شبکه سازی تسهیل گردد.
- سیاست های مربوط به تحول اداری در دولت و کاهش دیوانسالاری در ربط با کارفرمایان کارآفرین به مورد اجرا گذاشته شود .
- بانک و مؤسسات پولی و مالی ویژه کارفرمایان کارآفرین تأسیس گردد.
- واحدهای مشاوره کارفرمایان کارآفرین در مؤسسات پولی و مالی ایجاد شود .
- بسترهای لازم برای ایجاد شبکه های کارآفرینی ویژه زنان و جوانان کارفرمای کارآفرین فراهم گردد.
- دولت محترم بستر همکاریهای مراکز علمی و تحقیقاتی مانند دانشگاه ها ، مؤسسات پژوهشی و ... را با کارفرمایان کارآفرین فراهم آورد.
- خدمات مشاوره ای در زمینه های فروش و بازاریابی ، تهیه و تدوین طرح های توجیهی و استراتژی رقابت ، بهبود کیفیت ، مدیریت مالی ، قوانین و مقررات ، صدور کالا و خدمات ، کاربرد تکنولوژی اطلاعات و کامپیوتر ، و طراحی محصولات و خدمات جدید به کارفرمایان کارآفرین به ویژه زنان و جوانان کارفرمای کارآفرین ارائه گردد.
- مشوق هایی به کارفرمایان کارآفرین برای تنظیم یک استراتژی جامع کسب و کار ارائه گردد.

محسن خلیلی